

**RONNEBY
KOMMUN**

Utbildningsförvaltningen

Fastställt av Utbildningsnämnden 2012-03-15 §6

Övergripande plan mot kränkande behandling

Inom Utbildningsnämndens verksamhetsområde

2012-03-05
Ronneby Kommun
Inger Hjort
Utvecklingssamordnare

Innehållsförteckning

Övergripande plan mot kränkande behandling i Utbildningsnämndens verksamheter	2
Aktivt huvudmannaskap– för skolor utan diskriminering, trakasserier och kränkande behandling ..	2
Skollagens krav	3
Fakta och begrepp om diskriminering och kränkande behandling	4
Vad behöver huvudmannen följa upp?	6
Förebygga diskriminering och kränkande behandling	7
Digitala kränkningar	8
Utredning och dokumentation när något hänt	8
Strukturen i korthet -Ansvarsnivåer	9

Övergripande plan mot kränkande behandling i Utbildningsnämndens verksamheter

En grundläggande mänsklig rättighet är rätten till likabehandling. Alla elever i skolan ska ha samma rättigheter – flickor som pojkar – oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder. Alla elever har rätt att vistas i skolan utan att utsättas för någon form av kränkande behandling.

Detta dokument är avsett att tydliggöra ansvarsnivåerna och förtydliga Utbildningsnämndens krav på insatser på olika nivåer. Uppdraget är nollvisionen- inget barn/elev/studerande ska uppleva sig kränkt i våra verksamheter.

Sedan den 1 januari 2009 regleras arbetet mot diskriminering och kränkande behandling i både diskrimineringslagen och skollagen. Skolan ska varje år upprätta en likabehandlingsplan (enligt 3 kap. 16 § diskrimineringslagen) och en årlig plan mot kränkande behandling (enligt 6 kap i skollagen). Diskrimineringsombudsmannen (DO) har tillsyn över diskrimineringslagen och Barn- och elevombudet (BEO) har tillsyn över den del i skollagen som rör kränkande behandling (6 kap). Skolinspektionen granskar hur kommunerna sköter sitt uppdrag som huvudman¹ även i dessa frågor.

Aktivt huvudmannaskap- för skolor utan diskriminering, trakasserier och kränkande behandling

Många skolor får underkänt av Skolinspektionen i sitt arbete mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling, trots att de allra flesta skolor och förskolor drivs av en vilja att alla barn och elever ska vara trygga och trivas. En av orsakerna, menar Skolinspektionen, kan vara att huvudmännen, de som är högst ansvariga för skolan, förskolan och vuxenutbildningen, inte alltid tar tillräckligt ansvar. Rektorer, förskolechefer och lärare lämnas att på egen hand försöka följa skollagens och diskrimineringslagens krav. Deras arbete följs inte alltid upp av huvudmännen². Denna brist på stöd kan tolkas som att området inte är prioriterat av huvudmännen, vilket är det rakt motsatta mot vad lagen signalerar.

Lagen ställer högre krav än tidigare på högsta ledningen. Det är skolans huvudman, den kommunala nämnden eller den fristående skolans/förskolans styrelse, som är ansvarig, juridiskt och ekonomiskt, om något barn eller någon elev far illa. Huvudmannen har ansvar för att följa upp arbete. Det behövs ett aktivt huvudmannaskap som grundas på kunskap om vad som händer i skolan, på fritidshemmet och i förskolan.

¹ Med huvudman avses här Utbildningsnämnden och förvaltningschefen, som högste ansvarige tjänsteman. I andra fall ska delegationsordningen utvisa ansvarig handläggare.

² "Nolltolerans mot diskriminering och kränkande behandling" – Rapport från Skolverket 2011

Skollagens krav

Skollagen (2010:800) 6 kap. Åtgärder mot kränkande behandling.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

7 § Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Plan mot kränkande behandling

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Förbud mot kränkande behandling

9 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling

10 § En lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. Första stycket första och andra meningarna ska tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567). För verksamhet som avses i 25 kap. och för fritidshem som inte är integrerade med en skolenhet eller förskoleenhet gäller första och andra styckena för den personal som huvudmannen utser.

*Kravet på planer mot kränkande behandling omfattar **all skollagsreglerad verksamhet**; förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare och fritidshem.*

Fakta och begrepp om diskriminering och kränkande behandling

Huvudmannens skyldigheter

Det råder nolltolerans mot kränkningar i skolan³. Huvudmannen har ansvar för att det bedrivs ett målinriktat arbete för att främja lika rättigheter och möjligheter för alla barn och elever som deltar i eller söker till verksamheten. Varje verksamhet ska aktivt förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

Om ett barn eller elev uppger sig vara utsatt för kränkningar eller trakasserier ska skolan skyndsamt utreda saken och sätta in åtgärder så att kränkningarna upphör och inte upprepas.

Varje verksamhet ska varje år beskriva sitt arbete med diskriminering, trakasserier och kränkande behandling i en plan.

Skolverket ger ut allmänna råd om skolors arbete med att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling som utgår från 3 kapitlet diskrimineringslagen och 6 kapitlet skollagen (2010:800) som gäller skola, förskola, fritidshem och vuxenutbildning. Det är huvudmannen som är ansvarig för att bestämmelserna följs och som kan ställas till svars om så inte sker.

Elevernas arbetsmiljö regleras även i arbetsmiljölagen och arbetsmiljöförordningen. Där jämföras elever i stor utsträckning med arbetstagare. Meningen är att elever och personal i skolan ska ha en god fysisk, psykisk och social arbetsmiljö.

Diskrimineringslagen talar om likabehandlingsplan och i skollagen kallas den årlig plan men Skolverket, Diskrimineringsombudsmannen, Barn- och elevombudet och Skolinspektionen rekommenderar att man gör en samlad plan. Skolans ansvar är att med inflytande av barn- elever och personal upprätta en plan mot diskriminering och kränkande behandling.

Diskriminering handlar om missgynnande

Diskriminering innebär att en elev missgynnas på grundval av någon av de sju lagstadgade diskrimineringsgrunderna:

- Kön
- Könsoverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- ålder

Diskriminering förutsätter ett maktunderläge hos den som utsätts för det. Det betyder att lärare eller annan personal på skolan eller förskolan kan diskriminera eleven eller barnet. Elever i skola och i fritidshem och barn i förskola kan däremot inte diskriminera varandra.

³ Med skola avses i detta dokument alla verksamheter inom Utbildningsnämndens ansvarsområde.

Direkt diskriminering kan det till exempel vara om en elev inte får följa med på skolresan för att hon sitter i rullstol (funktionshinder).

Indirekt diskriminering innebär att ett barn missgynnas på grund av regler som först verkar neutrala. Ett exempel kan vara när Sebastian och Gustav inte får anmäla sig till skolbalen tillsammans därför att reglerna säger att det bara är tillåtet att anmäla sig som pojke och flicka (sexuell läggning). Indirekt diskriminering kan också vara ett direktiv från huvudmannen, exempelvis att alla elever måste delta i skolavslutningen i kyrkan.

Det är också otillåtet att ge *instruktioner* att diskriminera. Till exempel om rektorn för en skola uppmanar sina lärare att ge pojkarna lite högre betyg eftersom det är ett stort betygsgap mellan flickorna och pojkarna (kön).

Vad är trakasserier och kränkande behandling?

Kränkande behandling

är ”ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet” och som inte har samband med någon diskrimineringsgrund.

Trakasserier är uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet och som har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna. Till exempel om en elev kallar någon annan ”jävla bög” (sexuell läggning). Ibland kan det vara svårt att urskilja om uppträdandet handlar om trakasserier eller kränkande behandling, men det spelar mindre roll. Huvudmannens ansvar att utreda och åtgärda är det. Trakasserier och kränkningar kan ske barn och elever emellan, men det kan också vara personalen som kränker eller trakasserar barnet eller eleven.

Mobbning

Begreppet mobbning förekommer inte i lagarna. Mobbning förutsätter att kränkningarna upprepas vid flera tillfällen och har ett ont uppsåt. Genom att fokusera på trakasserier och kränkningar inskräper lagen att även enstaka kränkningar är oacceptabla.

Huvudmannens ansvar är att *utreda så fort något barn eller elev upplever sig ha blivit kränkt*. Trakasserier och kränkande behandling ska överhuvud taget inte förekomma. En gång är en gång för mycket. Vid diskriminering, trakasserier och kränkande behandling är det upplevelsen hos den som blir utsatt som är grund för att en utredning ska göras.

Det ingår i det främjande arbetet att skapa ett klimat i skolan där alla känner att de kan vara sig själva och bli accepterade för detta. Då är subtila kränkningar inte acceptabla. Kränkningar kan också vara indirekta på så sätt att lärarna ser mellan fingrarna på grovt språkbruk och liknande. Kränkande handlingar kan banaliseras och blir vardagsmat. På skolor som tillåter kränkningar av mindre art förekommer fler grova kränkningar och mer grövre våld, enl. Skolverkets rapporter.

Vad behöver huvudmannen följa upp?

När Skolinspektionen gör kvalitetsgranskningar konstaterar de att nolltoleransen inte upprätthålls på skolorna. Det förekommer ofta kränkningar och Skolinspektionen hittar en rad brister. Dessa är främst:

- Att lärarna inte ingriper mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling, eller att de ingriper för svagt eller för sent.
- Att det saknas kända rutiner för hur lärare och andra vuxna på skolan ska agera vid kränkningar.
- Att vuxna på skolan banaliserar kränkningar: ”Pojkarna bråkar med er bara på skoj.”
- För lite vuxennärvaro på elevers icke-schemabundna tid. Ofta finns rastvaktsschema, men de fungerar inte alltid i praktiken. Detta leder till att vuxna inte vinner elevernas förtroende som konfliktlösare. Resultatet blir att eleverna försöker lösa konflikterna på egen hand.
- Att man inte kartlägger problemen, och inte följer upp det man kartlägger.
- Frånvaro av systematik. Det goda främjande arbetet är i alltför hög grad beroende av eldsjälarna.

Skolinspektionen pekar i sin rapport⁴ på vikten av att skolan i vardagsarbetet arbetar med att utveckla en främjande miljö och utveckla social kompetens. Att involvera eleverna är en framgångsfaktor. Enligt Skolinspektionen känner eleverna vid flera av de granskade skolorna inte till att det finns lagstiftning om trakasserier och kränkande behandling i skolan. Granskningen visar också att samma sak även gäller personal vid åtskilliga av de granskade skolorna.

Forskning⁵ finns som beskriver hur mobbning och kränkande handlingar kan komma att bli **vardagsföreteelser och banaliserade** i skolkulturer. När kränkningar och trakasserier upprepas över tid tenderar man att se dem som normala inslag i vardagen, en vana. Detta innebär att såväl elever som personal betraktar handlingarna som acceptabla, man ser dem inte som särskilt anmärkningsvärda. Detta bidrar till att elever som utsätts för kränkningar och trakasserier inte bryr sig om att berätta vad de varit med om, kanske uppfattas det som något som de får lov att acceptera i sin skolvardag.

Detta överensstämmer inte med den värdegrund skolan och samhället vilar på. *Enligt skollagen ska var och en som verkar inom skolan främja aktning för varje människas egenvärde. Särskilt ska den som verkar inom skolan aktivt motverka alla former av kränkande behandling.* Det innebär att elevers utsatthet måste tas på allvar. Det kan få konsekvenser för elevernas utveckling om vuxna inte tar utsatthet på allvar. Ytterst kan det leda till att elever får uppfattningen att kränkande behandling och trakasserier är acceptabelt.

Granskningen visar också på goda exempel. Det finns skolor där eleverna har stort förtroende för vuxnas förmåga och vilja, att hantera konflikter och utsatthet och det är, utan undantag, skolor med tydliga rutiner som personalen följer. Dessa skolor har också engagerade och tydliga rektorer. Värdegrundsarbetet har en tydlig struktur och lärare förväntas följa de rutiner och förhållningssätt, som man har kommit överens om. Eleverna får då i större utsträckning förtroende och vänder sig till vuxna vid skolan när något inträffar.

⁴ Skolors arbete vid trakasserier och kränkande behandling (Skolinspektionen 2010:01)

⁵ Hägglund Solweig. Banal mobbning – en vardagsföreteelse i förskola och skola (2007)

Förebygga diskriminering och kränkande behandling

Det viktigaste arbetet mot kränkningar sker i vardagen i varje verksamhet. Det är i det vardagliga arbetet, främjandet av en positiv miljö för lärande märks. Det är i mötet mellan barn/elev och personal som förhållningssättet märks – i en miljö som främjar lika värde och rätten att utvecklas utan diskriminering och kränkningar.

Varje verksamhet ska arbeta förebyggande och upprätta plan mot kränkande behandling

Rektorer och förskolechefers ansvar är att arbeta fram en plan som speglar den egna verksamheten och dess behov. Varje skolenhet och förskoleenhet ska årligen beskriva sitt arbete i en plan mot diskriminering och kränkande behandling för varje verksamhet. Hur detta ska göras beskrivs i Skolverkets allmänna råd⁶ för att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Skolverket och Diskrimineringsombudsmannen har stödmaterial och handledningar för att främja likabehandling på t ex:

<http://www.do.se/sv/material/>

Det är också möjligt att skolan gör en gemensam plan, men med verksamhetsspecifika delar. Det viktiga är att insatserna bygger på förhållanden som gäller i varje verksamhet. Det räcker alltså **inte**, att huvudmannen gör mallar på förvaltningsnivå, som sedan ska passa hela verksamheten. Huvudmannen kan däremot gärna initiera idéutbyte mellan rektorer, förskolechefer och skol- och förskolepersonal för att hitta goda exempel och stödja arbetet.

Involvera eleverna i planarbetet

Enl. Skolinspektionen är det många skolor som inte tar vara på elevernas erfarenheter, eller involverar dem för sent. Elevmedverkan ska ske under hela processen, i planeringen, kartläggningen och utvärderingen. Det är eleverna som har den bästa vetskapen om var och när risken för diskriminering.

Det som, enligt beprövad erfarenhet, avgör om arbetet blir en framgång eller inte är om man involverar eleverna. Att få eleverna att reflektera kring normer kan fungera som en ”vaccination” mot diskriminering och kränkningar. Om barn/elever blir uppmärksamma på normer och värdegrund, kan de se saker som personalen kanske inte upptäcker. Barn i förskolan och elever i skolan befinner sig ”i ögonhöjd med problemen”. Eleverna kan slå larm om någon lärare av misstag råkar utelämnat någon elev eller rentav trakasserar någon. kränkningar, trakasserier är stor. Eleverna lever med problemen i vardagen. De känner till platser och situationer där kränkningar uppstår.

Att involvera eleverna innebär också att de får kännedom om de lagar som ska skydda dem. Att det finns en lagstiftning mot diskriminering, trakasserier och kränkningar i skolan.

Huvudmannens ansvar är att påverka hur skolorna arbetar, genom att fråga efter elevernas medverkan i uppföljning och instruktioner. Det är viktigt att sätta upp mål för värdegrundsarbetet, att dessa syns i planen mot diskriminering och kränkande behandling och att huvudmännen tar del av detta arbete och följer upp.

⁶ Skolverkets allmänna råd är rekommendationer om hur författningar (lagar, förordningar och föreskrifter) för förskoleverksamhet, skolbarnomsorg, skola och vuxenutbildning kan eller bör tillämpas. Råden ska följas såvida verksamheten inte kan visa att man handlar på andra sätt som leder till att kraven i bestämmelserna uppnås.

Värdegrundsarbetet/Normerna

Ett viktigt uppdrag på ledningsnivå är att skapa förståelse för betydelsen av att syna normer. Det är viktigt att förstå vilka normer, ibland omedvetna, som råder i en verksamhet och som ligger bakom den organisation och det regelverk som gäller. Normer som påverkar hur personalen bemöter barn och elever. Denna förståelse ska skapas på bred front i hela organisationen. Ledningen ska föregå med gott exempel.

Huvudmannens ansvar är upptäcka behovet av och besluta om kompetenshöjande insatser på förvaltningsnivå, T ex:

- En lednings-/ förvaltningsövergripande grupp med särskilt uppdrag att sprida kunskap om normkritik/värdegrundsarbete.
- Genuspedagoger/ ”diskrimineringsambassadörer” etc. pedagoger med specialkompetens och specialuppdrag som ingår i lärartjänsten.
- Återkommande fortbildningsinsatser riktade till ledningspersonal.

Digitala kränkningar

Mot bakgrund av den nya teknikens möjligheter och utvecklingen av sociala medier, ser Ronneby kommun allvaret i frågan om ”digital mobbning” och uppmärksammar den genom en särskild handlingsplan, som ska fastställas av nämnden. Kommunens båda IKT-pedagoger har utarbetat en särskild handlingsplan mot ”Digital mobbning”. Planen återfinns som bilaga till denna övergripande plan.

Utredning och dokumentation när något hänt

Av 6 kapitlet 10 § skollagen framgår att en lärare, förskollärare eller annan personal, som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling ska anmäla det till rektorn eller förskolechefen, som ska se till att händelsen utreds, åtgärdas och följs upp. **Händelsen ska också anmälas till huvudmannen- en incidentrapport⁷ från rektor/förskolechef upprättas.**

I skollagen (2010:800) skärps kravet på att skolhuvudmannen ska informeras om incidenter. Huvudmannen ska alltid informeras skyndsamt när en rektor får kännedom om att en elev anser sig utsatt för kränkande behandling. Det räcker alltså **inte** att lärare eller rektor får veta vad som hänt. Huvudmannen ska också veta. Detta gäller alla kränkningar eller misstänkta kränkningar.

Skälet till denna lagändring är att erfarenheten har visat att när skadeståndskrav har riktats mot huvudmannen har det ofta kommit som en överraskning. De har inte känt till missförhållandena på skolan. Det är **huvudmannen som är skadeståndsansvarig** och som kan rikta resurser till skolor där det finns problem. Det är viktigt att i sammanhanget beakta sekretessbestämmelser och se till att inte känsliga uppgifter om enskilda sprids i för stor krets.

⁷ Mall för incidentrapport-kränkning kommer att finnas fr om mars månad 2012, med instruktioner till rektorer/förskolechefer. Rapporten underställs nämnden månadsvis genom förvaltningschefen.

Varje fall av misstänkt kränkning ska utredas

Lagen säger att utredning ska äga rum så fort man misstänker att någon upplever sig ha blivit kränkt eller trakasserad. Och man ska alltid utgå från den som känner sig kränkt. Det spelar ingen roll hur det har framkommit att en elev känner sig kränkt. Det behöver inte vara eleven själv som berättar, utan det kan vara andra elever eller föräldrar som signalerar och då inträder anmälnings- och utredningsskyldigheten. Det kan också vara någon i personalen som ser att en kollega uppträder kränkande mot en elev.

Strukturen i korthet -Ansvarsnivåer

Ansvarsnivå	Ansvarsområde mot kränkande behandling
Utbildningsnämnden Förvaltningsnivå	Policydokument/Övergripande plan Resurser till verksamheterna Uppföljning av planer och incidentrapporter från v h Gemensamma förvaltningsinsatser Årliga enkäter till elever och studerande
Verksamhetsnivå (v h); Rektor/förskolechef/ Chef	Aktiva förebyggande åtgärder Plan enl. Skollagen 6 kap§8 Skyldighet att utreda anmälningar och omständigheter Rapportering av incidenter till förvaltningschef
Personal Pedagoger	Bemötande i vardagen, enl. Skollagen 6 kap§9 Aktivt arbete med värdegrundsfrågorna Skyldighet att anmäla till rektor/förskolechef/chef
Elever/studerande	Känna till och följa skolans ordningsregler

Ronneby 2012-03-05**Inger Hjort**
Utvecklingsamordnare

Bilaga: Handlingsplan mot digital mobbning (2012-02-22)